

Kovárník, Jaromír

[Lička, Milan; Bareš, Miroslav. Antropomorfní nádoba lengyelské kultury z objektu č. VI/30 z Buštěhradu, okr. Kladno: příspěvek k exaktnímu studiu neolitické keramiky]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1982, vol. 31, iss. E27, pp. 305-306

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109619>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

zdoby a statistickém vyhodnocení nejrůznějších jevů, projevujících se v materiálové náplni sledovaných kultur. Monografie představuje hodnotnou práci a svědčí o kvalitní činnosti rumunských archeologů.

Pavel Košťálek

Milan Lička—Miroslav Bareš, Antropomorfní nádoba lengyelské kultury z objektu č. VI/30 z Buštěhradu, okr. Kladno. Příspěvek k exaktnímu studiu neolitické keramiky, Sborník Národního muzea, řada A — Historie, XXXIII (1979), č. 2—3, 80 stran (včetně německého resumé), 14 tabulek v textu, 9 kresebných tabulek, 8 grafů, 2 mapy, 8 fototabulek.

Během tří let máme opět možnost seznámit se na stránkách Sborníku Národního muzea v Praze s další prací autorské dvojice Milana Ličky a Miroslava Bareše, která předkládá zajímavé výsledky mezioborové spolupráce archeologie s přírodními vědami. V uvedeném díle jde o vhodnou kombinaci postupů, neboť rozbor otázek spojených s problematikou nálezu antropomorfní nádoby svodínského typu z objektu č. VI/30 z Buštěhradu, okr. Kladno je v současné době vzhledem k neúplným nálezovým okolnostem pouze z archeologického hlediska nedostačující. Při konfrontaci se proto již archeologie neobejde bez pomoci fyzikálně chemických analýz.

Podnětem ke vzniku práce bylo řešení vzájemného vztahu mladoneolitické kultury s vypíchanou keramikou a kultur lengyelského okruhu, přičemž při komplexním studiu starších archeologických pramenů z muzejních fondů se autoři snažili o exaktnější výpověď. Autorem kapitol 2, 3, 4.1 a 7 je M. Lička, kapitol 4.2 až 4.9 a 6 je M. Bareš, zbývající jsou společným dílem.

V úvodu do problematiky jsme informováni o torzovitosti nálezů a nálezových zpráv o obj. č. VI/30 z Buštěhradu. Menší váha je přikládána osobní výpovědi nálezece, preferovány jsou písemné záznamy. Poté následuje detailní verbální popis nálezů, použité zkratky jsou vysvětleny. Bohatost poznámkového aparátu svědčí o dokonalé znalosti literatury v daném problému.

Pro datování celku mají význam stopy červené a žluté malby, které se dochovaly na zlomku kultovního předmětu a na části keramického tvaru. Z uvedeného souboru nálezů obj. č. VI/30 z Buštěhradu byly obezřetně vyčleněny fragmenty, které by patřily jedné antropomorfní nádobě. Po soupisu analogických nálezů z Československa, Maďarska a Rakouska (Aszód, Eggendorf am Walde, Jaroměřice n.R., Nitrianský Hrádok, Svodín a Unterpullendorf) autoři dospívají k závěru, že zlomky jsou z antropomorfní nádoby pravděpodobně svodínského typu. Datují ji do staršího vývojového stupně malovaných kultur lengyelského okruhu. Otevřeným problémem při rekonstrukci antropomorfní nádoby zůstává umístění nožek. Oba badatelé se přidržují rekonstrukce J. Neustupného z r. 1950.

Mezi vlastními antropomorfními nádobami, nádobami s antropomorfními atributy a s antropomorfním dekorem byla nádoba z Buštěhradu zařazena ke svodínskému typu, který náleží do skupiny nádob s antropomorfními atributy. Jejich funkce by mohla být spojena i s pohřbním ritem. V kolekci nálezů z obj. č. VI/30 je zastoupen i další zajímavý tvar — model stoličky nebo křesílka. Naskýtá se domněnka, že díky těmto předmětům tu jde o nález objektu neprofánního charakteru.

V souvislosti s jeho časovým zařazením je odkazováno na četné případy ze širší oblasti Balkánu, avšak nádoby s antropomorfními atributy svodínského typu se prozatím váží na lengyelský okruh, třebaže v jeho rámci netvoří jedinou skupinu antropomorfních nádob.

Další materiál ze zkoumaného objektu představují keramické zlomky lengyelského a lengyeloidního charakteru, které autoři paralelizují se starším stupněm MMK. Do souboru patří také fragmenty vypíchané keramiky, vápencová perla, pískovcový brousek a zlomek broušeného kamenného nástroje. Vypíchaná výzdoba je tvořena drobným a středně velkým střídavým dvojpíchem, i když se vyskytnou také oválné vpichy uspořádané do tří, čtyř a pěti řad. Materiál kultury s vypíchanou keramikou byl proto datován do fáze IVA (první polovina mladého stupně uvedené kultury). Tím by byla do jisté míry vyjádřena vzájemná časová pozice obou kultur.

K ověření soudů archeologické analýzy bylo použito výsledků přírodovědných rozborů zkoumaných nálezů. Jde o vzorky keramiky z obj. č. VI/30 kultury s vypíchanou, lengyelskou a lengyeloidní keramikou a o vzorky suroviny z lokality Buštěhrad. Pro srovnání byly dále testovány vzorky keramiky a suroviny z náhodně zvolené lokality s MMK v Hlubokých Mašůvkách, okr. Znojmo. Cílem bylo určit keramiky vyrobenou v místě, keramikou jiného původu a také vyřešit otázku souladěžitosti několika zlomků k těmto keramickému tvaru. Jako nejvhodnější metody rozborů se osvědčily mineralogicko-petrografické analýzy a analýza těžkých minerálů, zatímco chemické, rentgenová difrakce a termické analýzy pouze potvrdily výsledky předchozích metod. U většiny analytických metod nepřesahovala odchylka u střeptů vyrobených ze stejné suroviny 5 %, avšak u zlomků z různých surovin byla relativní odchylka vyšší než 10 %. Podle autorů nemohou být tyto rozdíly vyvolány variabilitou ve složení střeptu jednoho keramického tvaru. Údaje zjištěné fyzikálně chemickými testy byly seřazeny do velmi přehledných tabulek a grafů.

Vytříděním tří skupin vzorků byla těmito rozborů doložena místní výroba vypíchané keramiky a antropomorfní nádoby svodňského typu, zatímco lengyelská a lengyeloidní keramika byla vyrobena z jiné suroviny pocházející z dosud neznámého území středních Čech. Obdobně tomu bylo i v případě vzorku střeptu s kolínkovitě zalomenou nožkou, a proto původní rekonstrukce antropomorfní nádoby musela být upravena.

Z uvedených zjištění vyplynula autorům řada otázek souvisejících s mezikulturními vztahy v pravěku, a tedy i vzájemného postavení nálezů vypíchané keramiky a nálezy lengyelské a lengyeloidní keramiky z oblasti Čech. Správnost archeologického datování potvrdila termoluminescenční analýza vzorku vypíchané keramiky z obj. č. VI/30 z lokality Buštěhrad. Těchto testů využil s úspěchem již dříve J. Kvasnička s M. Ličkou při ověřování pravosti neolitické keramiky z Radimi, okr. Kolín.

V nynější době se stále jasněji ukazuje, že mezioborová spolupráce archeologa a přírodovědce je nejen užitečná, ale v mnohých případech již nezbytná. Použitím těchto testů získáváme z archeologických nálezů maximum informací, které by pouhým klasickým rozbořem nebyly zjištěny. Společnou práci M. Ličky a M. Bářeše je třeba z těchto důvodů po zásluze ocenit.

Jaromír Kovárník

Anton Točík, Výčapy—Opatovce a další pohřebiska zo staršej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Materialia Archaeologica Slovaca I, Nitra 1979, 266 stran, textu, 184 obr., 98 fotografických tabulek.

Archeologický ústav SAV v Nitře zahájil novou řadu interních tisků pod názvem Materialia Archaeologica Slovaca (MAS) svazkem Výčapy—Opatovce z pera zasloužilého badatele a předního specialisty v daném oboru A. Točíka. Jde o edici velmi potřebnou, neboť obsáhle a vědecky cenné prameny poznání, získané před léty s vynaložením nemalých materiálních nákladů a fyzických i intelektuálních sil a dosud jen předběžně exploátované, čekaly zatím v depozitech na komplexní zveřejnění, aby jejich plná vyvídatel schopnost mohla být do všech důsledků využita.

I. svazek edice MAS podává materiállově velmi široce fundovaný obraz starší doby bronzové západního a jižního Slovenska. Autor v úvodním stručném přehledu rozděluje Slovensko na 5 relativně samostatných oblastí se specifickým vývojem v rámci stupně R BA₁₋₃. Předkládá pak obrysovou charakteristiku hlavních starobronzových kultur dané oblasti včetně jejich chronologie a vnitřní periodizace; vývojovou parcelaci jihozápadního Slovenska starší doby bronzové pak vystihuje-tabelární přehled na str. 22. Historické hodnocení jednotlivých kulturních celků se v podstatě neliší od starších závěrů A. Točíka, které krystalizovaly postupně v 50. a 60. letech právě v souvislosti s jeho velkorysými terénními výzkumy a vytvářely tehdy celou jednu významnou kapitolu nového pojetí slovenského pravěku. Současná vysoká úroveň poznání starší doby bronzové v Karpatském basénu je dílem zejména předních maďarských (P. Patay, I. Bóna, N. Kalicz) a slovenských (A. Točík, B. Chropovský, J. Vladár, M. Dušek) archeologů, z nichž jméno A. Točíka bude jistě vyslovováno s uznáním po mnohé generace.